

Ганебний шопінг на шведському кордоні

Майже 45% населення Норвегії проживає поруч із шведським кордоном. Через значну різницю в цінах, а також через відсутність прикордонного контролю на шведсько-норвезькому кордоні (обидві країни входять до "Шенгенської зони"), значна частина норвежців їздить в сусідню Швецію насамперед для закупівлі більш дешевими продовольчими товарами. Такими діями вони завдають шкоди національним виробникам та закладам роздрібною торгівлі в самій Норвегії щоб купувати їх у місцевих магазинах. Це явище, що здійснює негативний вплив зокрема на норвезьку харчову промисловість настільки отримало назву "торговельного витоку".

Тимчасове закриття кордонів під час пандемії COVID-19 призвело до нетривалого покращення становища в харчовій промисловості Норвегії та стало доказом для політиків і зацікавлених сторін, що транскордонні покупки негативно впливають на економічну ситуацію в країні.

Міст Свінесунн відокремлює шведський муніципалітет Стемстад від норвезького муніципалітету Халден, і, таким чином, він є кордоном між Норвегією та Швецією в цьому регіоні. Стемстад - одне з найпопулярніших місць для шопінгу для норвезьких мешканців прикордоння (фото Хокона Аурлієна).

Протягом багатьох років норвезькі міністри в сфері сільського господарства, відповідальні за захист норвезького виробництва продуктів харчування, висловлювали свою позицію щодо транскордонного шопінгу і запроваджували різні правила та обмеження, щоб зробити транскордонний шопінг менш вигідним. Намагаючись зупинити "торгівельний витік" і не допустити масову закупівлю шоколаду, тютюну і алкоголю за нижчими цінами, міністр сільського господарства Ларс Спонхейм у 2002 році назвав такий тип покупок виснажливим для країни.

Термін "виснаження" ("harry") - це зневажливе норвезьке сленгове слово, яке походить від англійського імені Гаррі. Його можна перекласти як "поганий" або "липкий", а Норвезький словник визначає його як "позбавлений смаку".¹

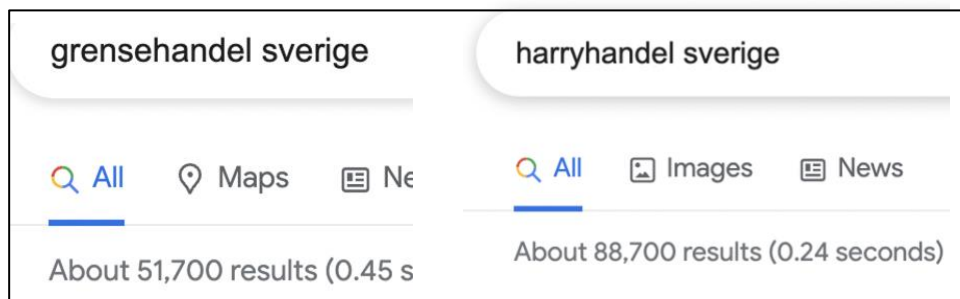
¹ Bokmålsordboka. Språkrådet og Universitetet i Bergen. Отримано з: <https://ordbokene.no/bm/70451> (26.04.2023).

Спочатку цей термін використовувався молодими людьми в Осло на початку 20-го століття щодо представників робітничого класу, які часто давали своїм дітям англійські (іноземні) імена. На противагу цьому, середній та вищий класи, традиційно, надавали перевагу скандинавським або німецьким іменам. Англійські імена вважалися несмаком і були феноменом саме робітничого класу, оскільки в той час у Скандинавії не було сформованих сильних традицій до англіканізації.

Оскільки визначення гарного або поганого смаку залежить суто від модних тенденцій, не існує точного визначення того, що саме значить абстрактний термін "gappi". Наприклад, у 1970-х "gappi" вважалося використання воску для волосся 1960-х років. У 1980-х роках несмачними вважалися штани-кльош 1970-х, а в 1990-х під цю категорію підпадало все, що асоціювалося з 1980-ми.

"Хіба це нормально - вдягти костюм для барбекю і поїхати до Швеції лише для того, щоб заощадити кілька центів на сосисках? Я б ніколи так не вчинив, це ж *gappi*" (міністр Спонхейм, 2002 р.)

Інакше кажучи, міністр намагався присоромити норвежців, які купують продукти харчування у Швеції замість того, щоб підтримувати місцевих виробників. Згодом, було введено новий норвезький термін, і пошук в Google за запитом "harryhandel Sverige" ("шведський шопінг") дасть вам більше результатів, ніж пошук за загальним терміном "grensehandel Sweden" ("транскордонний шопінг/торгівля у Швеції").

Малюнок 1, джерело: Пошук Google

Угода про ЄЕЗ між Норвегією та ЄС призвела до зростання цін на більшість продуктів харчування, напоїв, тютюнових виробів, алкоголю та іншої сільськогосподарської продукції, оскільки для їх ввезення до норвезьких супермаркетів потрібно сплачувати мито. Зрештою, в сусідніх країнах наявний більш ширший вибір продуктів, ніж у Норвегії, знову ж таки, завдяки законам, які захищають норвезьку продукцію.

У 2022 році норвежці витратили 10,4 мільярда норвезьких крон (близько 1 мільярда євро), що все ще менше, ніж до спалаху COVID-19 у 2019 році.

Figur 1. Grensehandel i millioner kroner. 2013-2022

Малюнок 2: Обсяг прикордонної торгівлі в мільйонах (2013-2022 рр.) Джерело: SSB

Сьогодні норвезькі виробники та супермаркети побоюються наслідків відновлення транскордонної торгівлі (під час дії обмежень в період пандемії їх продажі значно зростали). За даними Конфедерації норвезьких підприємств (NHO), транскордонна торгівля перетворилася на головного конкурента у виживанні норвезької харчової промисловості. Крім того, критикуючи уряд за те, що він не робить достатньо для скорочення транскордонної торгівлі, NHO вказує на зобов'язання, оприлюднені чинною політичним керівництвом Норвегії раніше².

Після того, як міністр Спонхейм ввів термін "Гаррі" в цьому конкретному контексті, шведський продуктивний сектор швидко скористався можливістю і почав пропонувати подарункові картки вартістю 1000 норвезьких крон кожному покупцеві на ім'я Гаррі. З роками шведські торгові центри, розташовані поблизу кордону, збільшилися в розмірах і почали змінювати свою спеціалізацію орієнтуючись на задоволення потреб не тільки внутрішнього споживача, але й норвежців. Головний економіст Швеції Роберт Бергквіс заявив, що хоча норвезька транскордонна торгівля не є основним фактором, але все ще має важливе значення для шведської економіки, особливо з точки зору роздрібною торгівлі. Він підкреслив критичний вплив тимчасового припинення норвезької транскордонної торгівлі під час пандемії на шведські прикордонні міста, які відчували зниження доходів сектору харчової промисловості³. Інакше кажучи, позитивні та негативні наслідки транскордонного шопінгу нівелюють один одного для обох сторін – Норвегії і Швеції.

У відповідь на нещодавнє зростання цін на продукти харчування, чинний міністр сільського господарства Сандра Борх порадила стурбованим норвезьким споживачам надавати перевагу купівлі норвезьких товарів і уникати того, що вона також назвала "гаррі-шопінгом". Однак, незважаючи на багаторічні зусилля норвезьких політиків, спрямовані на протидію транскордонному шопінгу, норвежці продовжують шукати дешевші товари у Швеції. Спроби політиків присоромити покупців, називаючи їх "гаррі-шоперами", поки що не принесли успіху в боротьбі з цією практикою. Схоже, що спокуса нижчих цін і ширшого вибору товарів просто надто сильна для багатьох норвезьких споживачів.

² NHO (2023): "Grensehandel". Отримано з <https://www.nhond.no/politikk/skatt--og-avgiftspolitik/saravgifter/grensehandel/> (26.04.23).

³ <https://e24.no/internasjonaoekonomi/i/GGojqx/svensk-sjefoekonom-haaper-regjeringen-aapner-grensen>

Оскільки прикордонний шопінг є добре відомим явищем у всьому світі, норвезький уряд розглядає можливість вивчення досвіду інших країн і держав у поточній політичній платформі: *"Ми розглянемо питання транскордонної торгівлі в контексті досвіду, отриманого під час пандемії коронавірусу, та успішних підходів, застосованих в інших країнах, таких як Данія. На основі цього аналізу ми запропонуємо конкретні заходи, спрямовані на скорочення транскордонної торгівлі та підвищення конкурентоспроможності норвезького бізнесу".*⁴ Тим часом, норвежці, продовжують їздити до Швеції для купівлі продовольчих товарів, а ННО та інші зацікавлені сторони норвезької харчової промисловості з нетерпінням чекають на реакцію уряду для вирішення цієї проблеми.

⁴ <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/--ny-grensehandelsstatistikk-gir-grunnlag-for-a-folge-opp-hurdalsplattformen?publisherId=1769176&releaseId=17936820>